

A jövő könyvkereskedelméről

Irta: Sugár Jenő

Budapest, 1912

Nyomatott Rózsa Kálmán és neje könyvnyomda részv.-társ.-nál.

... dolgozzunk mint jó munkások, készítsük elő egy
rossz lámpa pislogó fényénél a holnap munkáját...

William Morris

ELŐSZÓ

A ki nem jó akarattal veszi kezébe e kis füzetet, annak könnyü lesz kimutatni, hogy Sugár meglátásaiban még nem elég erős, feltevései ingadozók, elmondási módjában is találni kifogásolhatót.

Mégis örülök e kis írásnak. Mert, ha nem is hasznot hozó, de bizonyítéka annak, hogy új áramlatok nyomulnak rengeteg szabállyal körülbástyázott szakmánkban.

Sugár a szociálista iskola növendéke. És ez jó iskola, jó alap egy igen erős és biztos néző pontot adó. De Sugár nem kész tanulmányaival és ezért a friss emberek érthető hevéssége ragadja őt el. Nem hiba ez, ellenkezőleg. Többen mentünk már ezen keresztül. Sugár is megteszi ezt az utat és nekünk értékeket fog még adni, *mert tehetséges és munkaszerető*.

Reméljük, Sugárnak nem ez az utolsó szava a jövő könyvkereskedelméről. És majd később, ezen a nyomon haladva, sokat módosítva fog még beszélni erről az igen érdekes problémáról.

Ezt a néhány sort, a mit itt Sugárról írtam, ha mindenki is, de éppen ő nem fogja nekem elhinni, dacára hogy szeretem őt. De ennek is így kell lenni.

Páris, 1912. június 24-én.

Kende Ferenc.

A JÖVŐ KÖNYVKERESKEDELMÉRŐL

Ma már biztosan tudjuk, hogy a gazdasági kapcsolatokban fejlődési törvények vannak, a melyek kezdődnek, tovább folynak és új dolgok felé visznek. Feltűnik egy-egy új eszme, mely utat tör magának az elavult emberi elvek, szokások és ugyancsak az emberi hatalmasok által megszerkesztett törvények között, hogy előmozdítsa az emberiség javát, jólétét. A fejlődés összedönti az ideálisták légvárait és a romok fölött egy új szociális világ alakul ki.

Mindnyájunkat érdekelni fogja az új világ berendezése, melyben megszűnik a mindenki által, mindenki ellen folytatott szakadatlan és irgalmatlan harcz, hol a társadalomra lesz átruházva a termelési eszközök tulajdona, hol a termelés államilag lesz szervezve és az állam lesz a monopolisztikus tőkés, a kizárólagos munkaadó, a munkahozadék igazságos szétosztója.

Milyen lesz ebben az államban a mi helyzetünk, a munkaadónké és milyen lesz a könyvkereskedelem? A kérdésre az első pillanatban nehéz megadni a választ, mert utópistának, álmodozónak nyilváníják ma azt az embert, ki oly dolgokat mer állítani, melyek a jövőben megvalósulhatnak.

A mai társadalom vezetői hadat üzentek a tőkének, magántulajdonnak. Az államra akarják ráruházni a munkáltató eszközöket, az állam legyen a termelő, az értékesítő. Ma a legtöbb könyvkiadó nagykapitalista. A könyvkiadó nagy számokkal, nagy összeggel, nagy haszonra dolgozik, a könyvkereskedőnek, mint közvetítőnek, a legminimálisabbat nyújtja, a szerzőnek pedig, kiknek az írásból kellene megélniök, alig nyújtja a megélhetést, mert célja minden kapitalistának, hogy a befektetett tőke minél gyorsabban, minél nagyobb hasznot hajtson. Az egyes irodalmi művek, mely az író számára egy világ s gyakran több év, egy egész életkornak eredménye, a kiadó számára hitvány árú, ha a számított hasznot nem tudja belőle megkapni.

A kiadók a kézhez kapott kézirat átolvasása után, azt mérlegelik, keresik, hogy hol van az a száz vagy ezer ember, a ki megvenné azt a bizonyos könyvet, vagy a kinek el lehetne valamiképen adni és nem azt, hogy a kiadandó könyv mily kultúrális célt tudna szolgálni, hogy hány embert tudna az alkohol rombolásától megóvni, hány szülőnek adna felvilágosítást gyermeke neveléséről.

Az íróknak így igen nehéz a helyzete. Mert ha meg is van benne az akarat, a tudás, hogy a társadalmat új nézetekkel, új eszmékkal ajándékozza meg, hiányzanak a könyvkiadók, mint közvetítők, kiknek nem új eszmékre, egészséges kultúrára van szükségük, hanem pénzre, hogy egyes helyeken a részvényeseknek és saját maguknak minél nagyobb osztalékot adhassanak, hogy ezzel hosszú időn át biztosítsák maguknak és örököseinek a jólétet és hatalmat.

Igy manapság csak azok az írók érvényesülnek és legtöbb oly irodalmi termék jut napvilágra, melyek érdekesek tudnak lenni tartalmuknál fogva, vagy a melyek valamely nagy botrányt tárnak fel teljes fertőjükkel.

Tekintsünk csak körül. Melyik magánkiadó ad ki saját költségére tudományos munkákat? Egyik sem. A tudományos nyelvészeti, történeti vagy természettudományi műveket az Akadémia, természettudományi, a Társadalomtudományi, vagy ez vagy az a társulat financirozza, iskolakönyveket pedig csak olyanokat adnak ki, melyekből 3 vagy 5 év alatt egy bizonyos nagymennyiségű példányszám eladása, értékesítése biztosítva van a kiadó részére. Kivételt képeznek természetesen a nagy zsenik alkotásai, mint például: Ostwald, Lombroso, Vanderwelde, Haeckel stb.

Kiadnak azonban igenis népszerű, orvosi, földrajzi, természet- és történelemtudományi műveket, melyeknél nem kell a szerzőt megfizetni, mert az egyes népszerű műveket hivatalnokaikkal állíttatják össze.

A társadalomnak pedig igenis szüksége van arra, hogy a tudományos kutatásokról és azok eredményeiről, a mozgalmakról, az új irodalmi alkotásokról minél gyorsabban és minél olcsóbban értesüljenek.

A jövő állam tervében az első helyen áll a népnek könnyen hozzáférhetővé tenni az önművelési eszközöket, mert csak ép, egészséges, művelt, felvilágosodott és nem kapitalisták által agyonsanyargatott lelki és testi beteg emberek fogják a jövő államot alkotni.

A mai viszonyok mellett ez lehetetlen. Nálunk Magyarországon még az iskolakönyvek is pénzbe kerülnek, mert az államnak csak arra van pénze, hogy torpedókat építtessen, ágyúlövegeket és golyókat készíttessen, mellyel az éhségtől lázongó vagy alkalomadtán sztrájkoló népet megfélemlíti, agyonlöveti. Egy percre átrándulunk Svájcba, vagy az Egyesült-Államokba, már más világot találunk. Ott már rájöttek a vezető emberek, hogy az államnak tanult kereskedőkre, tanult iparosokra van szüksége, hogy a versennyel szembe tudjanak szállni. A tankönyveket az állam készítteti és ingyen adja a tanulóknak, a könyvkiadót és könyvkereskedőket, mint közvetítőket mellőzve.

Ma az elemi iskolai könyveket, holnap a törvénykönyveket, azután a tudományos műveket veszi az állam saját kezelésébe, fokozatosan mellőzve a könyvkiadókat és kereskedőket, a szerzőket jól megfizetve, a könyveket pedig olcsóvá és könnyen hozzáférhetővé téve.

Mert az állam érdeke, hogy a művelődés és felvilágosító eszközöket mindenki könnyen megszerezze. Könyvtárakat állít fel, a tanuláshoz ingyen adja a könyveket és ezt csak abban az esetben teheti meg, ha közvetlenül az állam a termelő és értékesítő.

A könyvkereskedelem jövője kezd tisztán előttünk lebegni. Nem lesz tehát érdektelen megvizsgálni, hogy melyek azok az okok, melyek a mai magánkönyvkiadó cégeket, könyvkereskedőket a kollektív állam birtokába juttatják.

A társadalmi mozgalom új fázisra mutat a szociális fejlődésben, a kollektív értelem jelentkezésére és arra az érzésre, hogy közszolgálatnak kell tekinteni eszközöket, erőket, vállalatokat.

Azzal biztat mindez, hogy végül szükségszerűen kollektív tulajdon fogja helyettesíteni a magántulajdont, a vállalkozást, a mindennapi élet egész területén.

A mikor minden kollektív kezelésben lesz, a vasutak, világítás, közegészségügy, miért képezzen éppen a könyvkiadás kivételt?

Ez sem fog kivételt képezni, mert és itt idéznem kell H. G. Wells „New worlds for old” legújabbban megjelent művéből egy fejezetet: A szocializmus alatt a magánkiadó mellett, vagy esetleg helyettesítve a magánkiadót, kell, hogy legyen valami fajta állami kiadó is. Erre nem oktan a remény. Az állami művészeti és technikai iskolákból, a melyekben tanítják a nyomtatást, könyvkötést stb. természetes és megfelelő módon kifejlődhetnek a községi nyomdák, a községi könyvkötészetek és a könyvtermelés egész gépezete. Így aztán helyhatóságok végezhetik a könyvkiadást, vállaltatják az írók kiszemelését, támogatását és honorálását s a könyveket, a melyeket termelnek, eladhatják egymásnak az egész világon, köz-, nép- és iskolai könyvtárakba helyezhetik el.

De vannak még más okok is, melyek a könyvkereskedelem mai formáját, mai működési körét gyökeresen meg fogja változtatni. Ezek pedig a napi sajtó és a könyvtárak. Bár ezek csekélységeknek látszanak és mégis, ha figyelemmel kísérjük fejlődésüket, arra a következtetésre

jutunk, hogy a könyvkereskedelem jelenlegi helyzetében igen nagy változásokat, sőt, merem állítani, annak végleges megszűntetésének egyik főtenyezői lesznek. A világ minden gazdaságának történetéből, mint alapvető tény derül ki, hogy a termelés bármely rendszere, csak egy magasabb rendszer után tűnik el, mely magasabb rendszer megkönnyíti a termelést és a termeltek elhelyezését, értékesítését. Csak egy pillantást kell vetnünk a könyvkereskedelem fejlődésére és tisztán fogjuk látni az előbb felállított szabályt.

Ismeretes, hogy az ókori népek feljegyzéseiket a papirusz háncsára írták és a papirusz háncsokat hosszú szalagokban összeragasztották és tekercsbe göngyölítették. Ez volt a legrégebbi és hosszú időn át a legszokásosabb alakja a könyveknek.

Jött egy valamivel könnyebb termelési módszer. Eltűnik a papirusz és pergament, fa- és érc-táblákat használnak írásra. A pergamenteket ekkor már összehajtogatták és a mai könyvekhez hasonlóan bekötötték vagy egymásra rakták, a mi által a kódexek keletkeztek.

Ám jött egy ennél jóval magasabb, gyorsabb és termékenyebb termelési rendszer, a rongypapíros és későbbben a könyvnyomtatás feltalálása, miáltal a könyvek előállítása dolgában nagy változás állott be.

Nézzük a könyvkereskedelem fejlődését, a könyvekkel való kereskedés aránylag későn fejlődött ki. Még az olyan kiváló jelentőségű népeknél is, mint minők pl. a régi egyiptomiak és a zsidók voltak, sem találni nyomát az olyan irodalmi üzletnek, a mely a későbbi könyvkereskedelemhez hasonlítható. A fennmaradt, leírt közleményeket, úgylátszik csak fölolvasás útján terjesztették s csak a régi Görögországban állott fenn a könyvkereskedelem. Krisztus előtt az V. században már virágzott a könyvkereskedelem Athénben. A tudományos és költői irodalom mellett voltak különböző tartalmu népies iratok is melyeket repülő könyvárusok, vagy könyvkikiáltók terjesztettek a nép között, míg az állandó lakóhellyel bíró könyvárusok, a kik többnyire könyvmásolók is voltak, bódékban szokták könyveiket felolvasni, hogy ily módon vevőkre tegyenek szert.

A technikai eszközök teljes hijával, a könyveket írnokok állították elő, még pedig vagy önállóan másolták, vagy több írnok gyűlt egy felolvasó köré és annak diktátuma után írtak. A középkor első századaiban a római birodalmat és később az iszlám országot kivéve nem volt irodalmi kereskedelem. Kolostorokban és papi hivatalokban, valamint egyes fejedelmek udvarában készítettek ugyan másolatokat, de csak magánhasználatra és ez azért volt, mert az írásművészetet csak kevesen ismerték.

A kultúra fejlődik és a XII. században az egyetemnek keletkezésekor kezdett az irodalom segédkönyveknek, a tanulók számára szükséges vezérfonalaknak és tankönyveknek szükséglete nagyobb arányokban mutatkozni. Ezek révén fejlődött ki a középkori könyvkereskedelem, kézirat vásárlása, eladása, sokszorosítása, melyet tulajdonképpen csak a rongypapír feltalálása tett lehetővé.

Ismét jelentkezett egy magasabb termelési rendszer, mely lehetővé tette, hogy a kényelmetlen cserép, érc-táblákat és pergamenteket mellőzzék és a sokkal könnyebb és praktikusabb rongypapírosra írták a könyveket, melyeket már egész könnyen lehetett használni, egyik helyről a másikra szállítani. Ezen a réven már kereskedhettek az akkori kézirat-könyvekkel.

Olaszországban a XIII. században találjuk első nyomát a kézirat-kereskedelemnek, illetve a kézirat-kikölcsönzésnek. Ezek a birtokukban levő írkokkal, mint látszik, akkor az írkok technikai eszközöket képeztek és magántulajdonok voltak, vagy tanulókkal másoltatták a kéziratokat, hogy azokat pénzért kikölcsönözthessék. Az egész kereskedelem azonban az egyetem felügyelete alatt állott és csak később engedték meg, hogy nyereségre eladhassák a kéziratokat, vagy azok másolatait.

A könyvkereskedelem eleinte nem volt önálló ipar, könyv kiadásával a könyvnyomtatók foglalkoztak, míg az eladást a könyvkötők, kereskedők, vásárosok vették kezükbe. Akkor még a kiadóknak előlegezték a nyomtatási költséget, vagy nagyobb művek kiadása alkalmával több kiadó állott össze és az előállított példányokat arányosan osztották szét. Ez nagyon régen volt, azonban már akkor rájöttek arra az emberek, hogy a közösen végzett munka mindig olcsóbb és jóval termékenyebb, mint az elszigetelt önállóan végzett munka. Pedig akkor még nem volt a munkaerő oly drága, mint napjainkban, nagy lakbért sem kellett fizetni.

A XV. században már rendezettebb a könyvkereskedelem, a kiadók a Rajna melletti frankfurti könyvvásáron gyűlnek minden évben Péter Pál napján össze. Itt kirakják vagy hirdetmények útján tudatják a közönséggel újdonságaikat a könyvkereskedők, itt egészítik ki készleteiket.

Ez lenne rövid váza a könyvkereskedelem történetének.

Magának a könyvkereskedelemnek a két legnagyobb előmozdítója a rongypapír és a könyvnyomtatás feltalálása volt. Később igen fontos szerepe jutott a vasútnak is, mely lehetővé tette a termeltek gyors és könnyű szállítását.

A kultúrával és a nép felszabadításával a könyvkereskedelem rohamosan fejlődik.

Magyarországon 1895-ben 283 könyvkereskedő, 34 könyvkiadó, 7 zeneműkiadó, 32 antikvárium van és ez a szám napjainkig szaporodik, csak a könyvkiadók száma csökken, dacára annak, hogy a lakosság, kultúrintézmények és iskolák száma napról-napra szaporodik.

Ennek oka pedig az, hogy egy nagy tőke sok kis tőkét öl meg és a harcban elhullott kis könyvkiadókat a nagy könyvkiadók vásárolják össze, mint olyanokat, kik nem képesek sem oly gyorsan, sem oly jó terméket produkálni, mint a nagy kiadók, kik nagy pénzüsszegekkel rendelkeznek és így módjukban van a legtokéletesebb technikai eszközöket beszerezni és a legjobb munkaerőket alkalmazni. A kezeik között levő akár tőke, akár személyi hatalommal, vagy előkelő összeköttetés révén könnyen tudják a termelt könyv mennyiségét elhelyezni.

Napjainkban Magyarországon vizsgálva a könyvkiadók helyzetét, látjuk, hogy nem is régen, 2–3 évvel ezelőtt Franklin könyvkiadó egyesült a Lampel-féle könyvkiadóval, Révai testvérek megvették a Stampfel és Lauffer-féle könyvkiadványokat, később azután ezek közül az Athenaeum megvette a tankönyvkiadványokat, melyek közül az elemi iskolai tankönyveket a Lampel-Franklin cégnek adta el.

Mint látjuk, a tőke központosulásával a termelési eszközök, a könyvkiadóknál a kiadványok is központosulnak. Lehetetlennek látszik-e, hogy néhány évtized múlva a mai 8–9 könyvkiadó egyesül és egy nagy hatalmas könyvkiadó-trösztbe csúcsosodik ki.

Szerintem sokkal nehezebb volt annak idején a kőolaj-, cukor-, acél-kartelleknek, később trösztöknek megalakulni. És mégis megalakultak, sok kis vagyontönkretéve, a társadalomnak legnagyobb kárára.

Ezért az állam hadat üzen a trösztöknek és ott, a hol lehet, kisajátítja azokat, állami, városi, vagy községi kezelésbe veszi. Így Svájcban a világítás, közegészségügy, közlekedés, vízművek állami kezelésben vannak és nem magántulajdonok. Budapesten napjainkban történt, hogy a gázgyárat, mely magántulajdon volt, a város megvásárolta és most saját kezelésében van.

Amennyire a fejlődésből következtetni lehet, a könyvkiadók, ha nem trösztökben fognak egyesülni, úgy egyik a másikat fogja megvásárolni, míg egy hatalmas cégben összpontosulni fog az összes könyvkiadó.

A jövő államnak célja azonban a népnek jólétét megszerezni és nem magánosoktól kiuzsoráztatni hagyni, miért is kezd kisajátítani. A könyvkiadást fogja legelső sorban, mert könyvekre nagyon sokra lesz szüksége. Az egyetlen egy, vagy mondjuk két könyvkiadót kisajátítja. Hogy a kisajátításnak melyik módjával, azt jelen pillanatban nem tudom megmondani. Azt tudom azonban, hogy a szortimenterek nagyot fognak lélegzeni. Nem lesz bajuk a leszámolással. Az állami hivatalnokok jól fognak velük bánni, mert a fix fizetésű állami hivatalnokok, a kiket a vállalat haszna nem érdekel, nincs oka úgymint az egyes birtokosnak, a ki a vagyont kergeti, a béreket meglopni, a munkaidőn csalni, kifosztani a fogyasztót, vagy a nemzedékek köztulajdonát képező természetit vagyont tönkretenni. Továbbá nem kell majd előre fedezeti váltókat, vagy pláne készpénzfedezetet adni, hogy könyveket bizományba kapjanak. A tankönyvszezon elején, ha akkor ilyenről még szó lehet, nem fognak kontót zárni a szegény szortimentereknek valamelyik könyvkiadóhivatali tisztviselő pillanatnyi szeszélyéből kifolyólag.

Azonban az állam egyetért Considerant nézetével, ki azt mondja, hogy a kereskedelem csak akkor hasznos, ha a termelés és fogyasztás szükségleteit tartja szem előtt; ezen két ág szolgáltatásának kell lennie. Szerepe alárendelt természeténél fogva meddő, sem mennyiségileg, sem minőségileg nem tesz hozzá semmit a kezein átmenő javakhoz, ennél fogva műveleteit a lehető legkevesebb egyénnel kell végrehajtani. Ez azonban csak egy oly igazgatási szervezettel valósítható meg, a mely a termelőt közvetlen összeköttetésbe hozza a fogyasztóval, a mely elnyomja a tolvaj, szipolyozó és élősdit közvetítőket.

Ha városi vagy községi gázt és kenyeret tudtok közvetlenül tőlem a várostól, vagy községtől beszerezni, miért ne tudnátok a könyveket is.

És a jövő államban mellőzni fogják a könyvkereskedőket, a könyveket előállítási áron, tehát sokkal olcsóbban fogják árulni, mint napjainkban, mert az államnak nem lesz nyereségre szüksége.

Miért helyezze az állam közvetítők által el a könyveket a könyvtárakba? Csak azért, hogy közvetítési díjat fizessen. Ezt megtakarítani óhajtja és azt mondja, hogy a könyveket én termeltem, a könyvtárakat, melyeket én tartok fenn, én látom el közvetlenül könyvekkel, a könyvkereskedőket mint közvetítőket mellőzve.

A szortimentnek, a könyvkereskedelemnek a mai formája különben is gyökeresen meg fog változni, ha tegyük fel ezen itt általam elmondott kollektív állam nem is valósulna meg.

Az irodalom mindig nagyobb és nagyobb arányokat kezd ölteni és így a könyvtermelés is egyre nagyobb lesz, mint azt a statisztikai adatok is fenségesen igazolják.

Egyes irodalmi ágak, mint pl. szépirodalmi, természettudományi, társadalomtudományi irodalom oly nagy tömegeket produkál már ma is, hogy a szortimenterek éppen azért, mert túl nagy a produkció, csak akkor fogják tudni a termelést kihasználni, ha csak egyes irodalmi termékekkel, mint pl. filozófia, orvostudomány, mezőgazdaságtan, történet foglalkoznak.

Bücher „Der deutsche Buchhandel und die Wissenschaft” pályadíjat nyert művében a szortiment végelgyengüléséről beszél és csak úgy és csakis abban látja jövőjét, ha erősen specializálódik, ha egy-két szakba való munkákkal foglalkozik csak, mert ezek közönségét módjában van megismerni, magához szoktatni és jól kiszolgálni, jobban, mint a mai modern antikvárusok, utazó könyvkereskedők, kik ma szépen elhódítják vevőiket.

A könyvkereskedelemnek igazi veszedelme azonban a könyvtárak. Szabó Ervin székesfővárosi főkönyvtáros tollából egy közgazdasági elmélkedés jelent meg a „Csak Szorosan” 1910 novemberi számában „Könyvipar és nyilvános könyvtárak” címen. Többek között ezeket írja: Volt idő, a mikor a kiadók és a könyvkereskedők attól tartottak, hogy a könyvtárak

terjedése csökkenteni fogja a könyvek kereskedelmi forgalmát; minek vásárolnának az emberek könyveket, amikor ingyen hozzájuk juthatnak? Ma már nyilvánvaló, hogy ez az aggodalom alaptalan volt. Sehol a világon nem lehet egy-egy könyvből akkora példányszámot nyomtatni és előadni, mint éppen az angolszász országokban; és az angolszász könyvkiadók és kereskedők készségesen elismerik ma, hogy nem kis részben a könyvtárak teremtették ezt a piacot, nevelő és propagandisztikus munkájukkal.

Igaza van Szabó Ervin úrnak. Azonban ez csak napjainkra vonatkozik. Ma még nem vesszük annyira észre, hogy a könyvtárak, melyek nélkülözhetetlenek és kell, hogy minden kultúrállam sok ilyenrel rendelkezzen, a kereskedelemnek egy bizonyos ágát tönkre fogja tenni. És annak így kell lennie. Mert miért fizesse az állam, község, vagy a város a közvetítőket meg, mikor módjában van termelni saját magának, mikor egy ujonnan megjelent könyvből ezerszámra tud elhelyezni köz-, nép- és iskolai könyvtárakban, anélkül, hogy megfizesse a közvetítőket, azok alkalmazottjait, lakbért, világítást és fáradságot.

A legtöbb könyvtárat közadóból állítják fel. 1874-ben Quincey Josiáth bostoni polgármester indítványára a város elfogadta azt a javaslatot, hogy közadóból városi közkönyvtárt építsenek. Úgy jött létre ott nemcsak a világ egyik legszebb könyvtáráépülete, hanem abban a föld legnagyobb közművelődési könyvtára.

Ewart Vilmos indítványára 1849-ben Angliában törvénnyé lett, hogy a városok közkönyvtári célokra adót vethetnek. A manchesteri könyvtár volt az első, 1852-ben, mely e törvénynek köszöni létrejöttét. E törvénynek köszönhető, hogy Angliában 1600 nyilvános könyvtár van.

Az amerikai államokban és Angliában a törvényhozás egyenesen kötelességükké tette a könyvtári adót és csak így tudjuk megérteni, hogy Amerikában 6920 állami könyvtár van 10.000 kötet átlagos könyvállománnyal.

Amerikában átlag 1–3 koronát, Parisban 95 fillért, Charlottenburgban 34 fillért, Jenában 96 fillért fizetnek fejenként a közművelődési könyvtárak fejlesztésére és beszerzésére.

Mint látjuk, legtöbb helyen maga a társadalom tartja fenn a könyvtárakat, könyvtári adót fizet és ha valamelyik könyvre szüksége van, már ma se szalad a könyvkereskedőhöz, hanem a könyvtárakba és ott biztosan megkapja minden nehézség nélkül. Amerikában vagy Angliában csak telefonálni kell, vagy pár sort írni és haza szállítják a könyvet. Azt hiszem, hogy a könyvkereskedőknek ilyen állapotok mellett csak a könyvgyűjtők maradnak egyedüli vevőjei és ebből, mi tudjuk legjobban, nem igen lehet a megélhetéshez szükségeseket megszerezni.

A tanulni akaró ember a könyveket az iskolából, a könyvtárakból, a szórakozni akaróknak szintén rendelkezésükre állanak a könyvtárak és napilapok, heti, vagy havi folyóiratok, melyek jóval olcsóbbak, mint a könyvek és a fizetett árért igen sokat nyújtanak.

Az ujság manapság a legfontosabb közvetítője a gondolatnak, sőt a felnőttek igen nagy többségének egyedüli közvetítője. Csakis ennek tudhatjuk be, hogy a napilapok és folyóiratok napról-napra szaporodnak.

1830-ban 10 hirlap és folyóirata volt Magyarországnak,

1840-ben 26	1900-ban 1132
1847-ben 33	1905-ben 1615
1849-ben 86	1909-ben 2056.

Évről-évre szaporodik az ujságok száma, a legutóbbi statisztika szerint 35.000 napilap jelenik meg a világon, a német birodalomban 6000, Angliában 5400, Olaszországban 1800, Spanyol-

országban 100, Oroszországban 800, Hollandiában 400. Európában 15.000, az Egyesült-Államokban 10.000 és a 10.000-ret a többi földrészekén osszuk meg.

Egyetlen egy irodalmi termékről sem tudtak könyvalakban oly sokat eladni, mint egy ujságszámból. Petit Parisiennek 1.200.000. News of the World 1.400.000, Lloydnek 1.350.000, Daily Mailnek 205.000 előfizetője van.

Ezek horribilis nagy számok és bizony meghökken az ember, ha elgondolja, hogy ily nagy tömegek olvasnak egyfajta ujságot, hogy nagy tömeg emberek szereznek tudomást szaklapokból a kutatásokról, hogy az irodalmi lapok, a modern szerzők műveit olcsó, igen olcsó pénzért közlik.

Kőhalmi Béla úrnak a „Csak Szorosan” legutóbbi decemberi számában egy érdekes cikke jelent meg „Strófák jó könyvekről s jövődő könyvekről”, mely cikkében közli egy internacionális revue által rendezett ankét eredményeit. Az ujságra vonatkozólag, mint értékes momentumot, meg kell, hogy említsem egy érdekes filozófia professzor válaszát, ki az ankét azon kérdésére „És ha csak egy könyvet vihetne magával a visszavonulásba, melyik volna az?” azt felelte, hogy neki semmiféle könyv nem kell, csak a mindennapi ujságját adják meg.

Már ma is vannak emberek, kik hasonlóan gondolkodnak, mint szerény személyem az ujságról.

Amit az ujságban nem találok meg, azt a könyvtár bizonyára nyújtja és akkor miért vegyek én drága pénzért könyveket. A könyv csak volt luxuscikk. Azt hiszem, napjainkban senki sem vesz drága szép fedelű könyveket azért, hogy azt barátai és vendégei alkalomadtán megcsodálják?

A könyvkereskedelem szomorú sorsnak néz elébe. Okok, melyek annak megszüntetését elősegítik, mint látjuk, elég van. Mint egyik, ma még lényegtelen okát, meg kell hogy említsem „a szerző saját kiadványa” című könyvkereskedelem-veszedelmet. Napjainkban igazán csak azok a könyvek jelennek meg a szerző saját kiadásában, melyek nem találnak kiadót, vagy amely könyvek elhelyezése biztosítva van a szerző számára. Hovatovább azonban a szerzők saját rizikójukra fogják műveiket kiadni, mert így, ha egy műnek csak közepes sikere van, akkor is többet keres a szerző, mintha azt fix összegért valamelyik kiadónak eladja. Mint példát megemlítem, hogy a mai zeneszerzők, különösen azok, kik operett muzsika szerzésével foglalkoznak, igen ritka esetben adják el fix összegért a muzsikát, mert aránytalanul többet keresnek, ha saját rizikójukra adják ki és valamelyik zeneműkereskedőt csak annak kezelésével bízzák meg. Ez bizony szomorú kereseti forrása lesz a könyvkereskedő cégeknek, a megélhetést nem fogja számukra biztosítani.

Az itt elmondottak még igen-igen messze vannak, sokszor fogunk még bérjavításért küzdeni, azonban kell, hogy ezzel már most foglalkozzunk. Elő kell készítenünk a talajt, számolni kell már most azzal, hogy az utódainkat ne lepje meg majd nagyon a változás, amelynek a népfelszabadítással egyidejűleg kell, hogy bekövetkezzen.

Dolgoznunk kell. Ne idegenkedjünk az új eszméktől. Legyünk bátor harcosai és mártirjai az újvilágnak, értsünk egyet William Morrissal, ki azt mondotta, hogy a sötét órák alatt, amelyeket még el kell töltenünk, vajjon bárgyún ölünkbe tegyük-e kezünket, mint a nagy urak, a kik túlságosan aljasnak tekintik a munkát, hogy ahhoz fogjanak? Nem, sőt inkább dolgozzunk, mint jó munkások, készítsük elő egy rossz lámpa pislogó fényénél a holnap munkáját: annak a holnapnak, a mikor az önzés le lesz győzve, a mikor nem lesz sem harc, sem öldöklés, a mikor az emberek nyugodtan fognak egymás mellett élni.